

ANDREI PARASCHIV
Universitatea din București
Anul III, Filologie franceză-rusă

MITUL TRĂDĂTORULUI: EVANGHELIA LUI IUDA DUPĂ LEONID ANDREEV

THE MYTH OF THE BETRAYER:
THE GOSPEL OF JUDAS ACCORDING TO LEONID ANDREYEV

Abstract. This paper is an analysis from a mythological-theoretical perspective of Leonid Andreyev's short story *Judas Iscariot*. Starting from the ideas of Roland Barthes and Mircea Eliade on myth, it examines how Andreyev contradicts and reshapes the myth of the betrayer within the belief system of Orthodox Christianity. The theme of this paper was chosen because of the importance of this myth in popular culture and because of the way in which the depiction of the antagonist in a broader and more intimate way disrupts the views about the traitor embedded in the collective mind. Andreyev's reinterpretation challenges the established significations, encourages critical thinking, and invites readers to question the established narratives. Thus, the myth of the betrayer in Andreyev's reinterpretation offers valuable insights into human nature, morality, and the complex dynamics of betrayal.

Keywords: *betrayal; Judas; myth; Leonid Andreyev; resemantization*

Introducere

Miturile sunt narațiuni străvechi, transmise de-a lungul generațiilor, care modelează culturi și societăți în întreaga lume. Aceste povești posedă adesea o semnificație și un sens profund, oferind o viziune amplă asupra condiției umane și asupra înțelegerii colective a lumii înconjurătoare. Un astfel de mit, care captivează omenirea de secole, este cel al trădătorului, a cărui figură centrală este Iuda Iscarioteanul. El a fost explorat și în literatură, iar un exemplu sugestiv poate fi găsit în nuvela eponimă a lui Leonid Andreev. Reinterpretarea mitului făcută de

Andreev oferă o perspectivă deosebită asupra trădătorului biblic, punând la îndoială interpretările tradiționale și ridicând întrebări despre natura umană, moralitate și mântuire.

Iuda, unul dintre cei doisprezece apostoli din tradiția creștină, este trădătorul prin excelență. Conform Noului Testament, Iuda L-a vândut pe Iisus autorităților iudaice pentru 30 de arginți, finalitatea acestei acțiuni fiind răstignirea Mântuitorului. Acest act l-a statornicit pe Iuda ca simbol suprem al trădării. Totuși, povestea lui Iuda este doar un exemplu al mitului mai larg al trădătorului, un motiv care apare în diferite culturi și religii de-a lungul istoriei omenirii. Acest mit transcende granițele culturale și se regăsește în diferite forme și contexte. Chiar și cultura contemporană abordează tema trădării în diferite forme de manifestare (în cinematografie, muzică, fotografie, literatură), prezentând personaje care se întorc împotriva aliaților, prietenilor sau celor dragi, din diverse motive. Aceste povești moderne, printre care se numără și nuvela lui Andreev, pun sub semnul întrebării imaginea simplistă, poate chiar reductivă, a trădătorului ca simplu antagonist.

Mitul trădătorului ridică întrebări profunde despre natura umană, moralitate și complexitatea proceselor inter- și intrapersonale; pune la încercare înțelegerea canonică a loialității, a încrederii și a consecințelor trădării. Este trădătorul întotdeauna un răufăcător sau această trăsătură este doar o nuanță în portretul său mai amplu? Care sunt motivațiile trădătorului? Este trădarea un aspect universal și univoc al experienței umane sau este modelată de factori psihosociali specifici? Acestea sunt câteva dintre întrebările pe care mitul trădătorului ne invită să le explorăm.

Nuvela lui Andreev, *Iuda Iscarioteanul* (1907), oferă o perspectivă nuanțată asupra mitului trădătorului. Prin portretizarea tridimensională a lui Iuda, Andreev pătrunde în complexitatea naturii umane și a moralității. Scriitorul rus explorează lupta interioară, motivațiile și circumstanțele care pot determina pe cineva să trădeze și se îndepărtează astfel de portretizarea tradițională a lui Iuda ca antagonist unidimensional. Reprezentarea andreeviană a Iscarioteanului chestionează etica trădării, examinează culpabilitatea și mântuirea (concepte teologice analizate printr-o perspectivă literară), și prilejuiește o reconfigurare a înțelegerii convenționale a trădării.

Prin această analiză cuprinzătoare, dar nu exhaustivă pe care ne-o propunem, lucrarea de față își propune să evidențieze semnificația resemantizării mitului trădătorului făcută de Andreev, care oferă o perspectivă proaspătă și nuanțată asupra lui Iuda, ca personaj complex. Analiza va fi abordată din mai multe unghiuri, inclusiv din perspectivă hermeneutică, psihologică și pragmatică. Din perspectivă hermeneutică, lucrarea va explora schimbările la nivel conotativ

efectuate de Andreev; se va investiga modul în care portretizarea lui Iuda în viziunea lui Andreev pune sub semnul întrebării interpretările tradițional acceptate ale mitului și oferă o nouă perspectivă asupra motivației acțiunii sale. În plus, analiza psihologică, axată pe dezvoltarea portretului psihologic al personajului din nuvela lui Andreev, va aduce în prim-plan modul în care autorul remodelează narațiunea consacrată a trădătorului. Nu în ultimul rând, analiza pragmatică va aprofunda implicațiile și efectele resemantizării operate de Andreev asupra înțelegerii și interpretării cititorului a mitului iudei.

Astfel, analiza noastră, care decurge din reinterpretarea și resemantizarea mitului trădătorului în opera lui Leonid Andreev, va contribui la o înțelegere mai profundă și mai cuprinzătoare a lui Iuda ca actant psihosocial, biblic, literar și mitologic.

Cadru științific

Roland Barthes, prin teoria semiologică structuralistă a miturilor, oferă o perspectivă valoroasă asupra rolului limbajului și interpretării în modelarea unui mit. „Mitologiile” sale oferă un cadru teoretic prin care se poate înțelege cum funcționează mitul ca „un sistem de comunicare, adică un mesaj” (Barthes 1957: 181), care transmite o anumită viziune asupra lumii, o ideologie. Barthes propune ideea că mitul este un sistem semiologic care funcționează ca o interpretare secundară a limbajului (un joc secund), cu alte cuvinte, mitul este un metalimbaj, care se folosește de limbajul lingvistic pentru a-și crea propriul limbaj simbolic. Barthes explică cum semnul lingvistic devine semnificantul (*le signifié*), conceptul reprezentat, iar acestuia trebuie atribuit un sens/ semnificat (*le signifiant*), mitul creându-se ca semn al acestei noi conexiuni (*le signe*) (Barthes 1957: 183-190). Aplicând acest model asupra mitului trădătorului, se poate demonstra că Iuda, în cadrul propriului mit, este un simplu actant, un concept steril (adică fără sensuri secundare), ale cărui acțiuni (sărutarea lui Iisus, luarea monedelor de argint) sunt simple acțiuni, în sensul lingvistic. Numai când este introdus în contextul mai larg al poveștii biblice îi este atribuit un rol (i.e. un sens), formându-se astfel mitul lui Iuda Trădătorul. Cu toate acestea, este important de menționat că, deși abordarea lui Barthes este utilă în evidențierea rolului limbajului și interpretării în conceperea și perceperea mitului, teoria lui trece cu vederea contextul social și istoric în care mitul a fost creat și diseminat; în plus, acesta presupune că miturile sunt create printr-un proces deliberat de semnificație, mai degrabă decât să recunoască posibilitatea că miturile pot să apară organic prin practici și credințe culturale.

Mitul lui Iuda a fost modelat de credințele culturale și religioase ale vremii, prezentarea lui Iuda ca trădător fiind folosită pentru a întări credința teologică în natura divină a lui Hristos și împlinirea profețiilor mântuirii.

Este esențial ca Iuda să fie înțeles ca un concept, ca o formă pentru un fond exterior, pentru a putea aprecia pe deplin semnificația portretizării lui Iuda făcută de Andreev. Prin demitizarea lui Iuda, Andreev oferă o nouă interpretare a acțiunilor acestuia, ceea ce transcende limitările narațiunii tradiționale. Iuda nu mai este văzut doar ca un trădător, ci ca un om care se luptă cu propriile îndoieli și temeri. Reprezentarea lui Iuda ca personaj ale cărui motivații interne, de natură morală, psihologică, teologică, pot fi înțelese invită la reevaluarea preconcepțiilor și punerea la îndoială a semnificației statornicite a mitului (i.e. Andreev operează la nivelul funcției semnificantului, înlăturând sensul inveterat al mitului și acordându-i unul nou, complex, care poate fi supus unei interpretări din mai multe puncte de vedere). Reconstruind mitul lui Iuda, Andreev arată că miturile nu sunt entități statice, ci pot fi supuse reinterpretării. Oferind un nou sens figurii lui Iuda, Andreev nu numai că reface mitul, ci îl și resemantizează, iar astfel scoate în evidență o nouă perspectivă asupra puterii mitului și a capacității sale de a modela înțelegerea lumii din jurul nostru. Scriitorul se „joacă” cu elementele mitului trădătorului, conservându-le pe unele și înlocuindu-le pe altele, astfel dislocând forma consacrată a mitului și atribuindu-i un nou sens.

Analiza resemantizării mitului trădătorului ține cont, în analiza noastră, și de opoziția sacru-profan propusă de Mircea Eliade. Istoricul religiilor a definit sacrul și profanul ca „două modalități de a fi în Lume, două situații existențiale asumate de către om” (Eliade 2000: 15). Pentru a putea corela cele două concepte teoretizate de Eliade cu mitul trădătorului, acestea trebuie într-o oarecare măsură vulgarizate. Astfel, pentru scopul acestei lucrări, conceptul sacralității va fi redus la a semnifica o experiență religioasă ajunsă la paroxism, iar profanul va reprezenta orice experiență a realității banale. Deși se poate argumenta că, atât în textul biblic, cât și în nuvela lui Andreev, Iuda pare să aibă intenții și scopuri congruente, modul de expunere a relatărilor nu oferă premisele necesare (deoarece Evangheliile nu dezvoltă suficient personajul lui Iuda). Totuși, în povestirea sa, Andreev realizează în întregime portretul Iscarioteanului, astfel încât se pot face anumite inferențe: una dintre ele este că, în dragostea sa față de Iisus și din dorința de a demonstra iudeilor măreția Lui, Iuda profanează tocmai întru a sacraliza: Îl supune pe Mântuitor unor chinuri inumane tocmai pentru a-L determina să-și demonstreze statutul dumnezeiesc, astfel lumea fiind mântuită și sacralizată din nou.

Nu în ultimul rând, conceptualizarea alterității pe care o face Lucian Boia ajută la înțelegerea modului în care îi sunt atribuite diferite sensuri lui Iuda: „Omul diferit este o proiecție, care întruchipează, prin nenumăratele sale înfățișări, toate fantasmale, prejudecățile, idealurile și iluziile, viciile și virtuțile fiecăruia dintre noi” (Boia 2011: 6); acceptându-l pe Iuda drept un concept asupra căruia se poate opera, la diferite niveluri, se poate înțelege cum acest personaj poate reprezenta, simultan, și deloialitatea întruchipată, și un apostol devotat misiunii hristice. În acest joc al alterităților, care „depinde în principal de conceptul de centru și de mecanismul care unește centrul cu periferia” (Boia 2000: 122), Iuda are atât o poziție centrală, fiind la jumătatea distanței între păcat și mântuire, dar și periferică, fiind pus în contradictoriu cu imaginea lui Iisus de către Biserică.

Demers hermeneutic

Primul text care trebuie discutat este Biblia, deoarece este prima relatare a „crimei” lui Iuda, precum și baza pentru lucrările ulterioare care discută lăitmotivul trădătorului. În Matei 10: 1-4 și 26: 14-16 aflăm că Iuda a fost unul dintre cei doisprezece apostoli și că va trăda. Implicațiile cristologice care decurg din Noul Testament îl consemnează pe Iuda ca fiind ales de Iisus și uns, în același timp, antagonistul cristic. Noul Testament nu explicitează faptul că, de la început, Iisus știa ce avea să comită Iuda, deși indiciile contextuale demonstrează o oarecare omnisciență a Mântuitorului. Există doar două fapte concrete menționate în Biblie cu privire la Iuda: Iisus l-a ales ca apostol, iar Iscarioteanul „L-a predat” pe Iisus autorităților. În Evanghelia după Ioan aflăm că Iisus știa că va fi vândut de unul dintre ucenicii săi: „Iisus a răspuns: «Acela, căruia îi voi întinge bucașica, și i-o voi da». Și a întins o bucașică, și a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon, Iscarioteanul. Cum a fost dată bucașica, a intrat Satana în Iuda. Iisus i-a zis: «Ce ai să faci, fă repede»” (Ioan 13: 26-27). Acest eveniment poate fi perceput dintr-o perspectivă deterministă, Iisus alegându-și „vânzătorul” pentru a împlini prorociile făcute în Vechiul Testament. Evangheliștii, buni povestitori, știau că, pentru efect dramatic, povestea Mântuitorului are nevoie de un antagonist, iar în povestea lui Iisus, Iuda este ales drept acel „răufăcător”.

În jurul relatărilor Evangheliștilor, de-a lungul secolelor, s-a construit un veritabil cult, deci figura deja mitică a Mântuitorului (mitizată în Vechiul Testament) ia numele de Iisus și creează, astfel, un nou mit, în care este înglobat și mitul trădătorului. Aceste mituri sunt reactualizate, adică amintite în memoria colectivă, constant (anual) în cadrul religiei, povestea Trădării fiind chintesențială sărbătorii

Paștelui. Mitul trădătorului a căpătat o „viață” proprie, simultan separată și inextricabilă de mitul hristic, fiind utilizat și actualizat în cultura comună (cum am mai menționat, este un motiv des folosit în diferitele medii artistice).

Între textul biblic și cel andreevian se stabilesc mai multe relații antitetice. Una dintre cele mai evidente este subiectul abordat: un text îl are ca punct focal pe Iisus, celălalt pe Iuda. Este un aspect demn de menționat deoarece, deși cele două texte urmăresc același fir epic, modul de expunere și mesajul transmis de fiecare sunt, dacă nu opuse complet, cel puțin adiacente, fără a se suprapune: Biblia vorbește despre promisiunea mântuirii, pe când Andreev vorbește despre sacrificiul umanității în numele mântuirii. Un alt aspect contrastant important între cele două texte este modul de expunere, în sensul de ce vrea să transmită și să explice fiecare: Biblia, fiind cartea de căpătâi a creștinismului, este un text didactic, care se concentrează pe transmiterea anumitor valori morale și etice care, drept urmare, nu are ca obiectiv o portretizare amănunțită a personajelor pe care le prezintă. În schimb, Andreev abordează în nuvela sa tocmai aceste elemente neglijate de Evangheliști: textul andreevian schițează în detaliu portretul personajului eponim, atât cel fizic, cât și cel moral, discută relațiile interpersonale dintre personaje și mizele personale ale acestora, precum și prețul plătit pentru susținerea acestor valori morale.

Nuvela lui Leonid Andreev începe dublul proces al de- și re-mitizării încă din incipit, naratorul realizând o caracterizare directă a protagonistului, descriind portretul exterior și interior, (i)moral, al lui Iuda: „Iisus Hristos fusese prevenit în repetate rânduri că Iuda este un om cu o foarte proastă reputație de care trebuie să se ferească” (Andreev 1996: 200). Iuda are tendința de a trișa și înșela oamenii, de a-i face să se certe între ei; de multe ori este singur, deoarece nimeni nu vrea să se apropie de el, din cauza modului său de viață obositor și reprehensibil: și-a abandonat soția, a furat și a înșelat pentru propriul câștig personal. Andreev nu neagă faptul că Iuda ar fi o persoană demnă de desconsiderare, ba chiar pare să îi exagereze defectele, ceea ce întărește credința comună în statutul său de răufăcător fără speranță. În ciuda înălțimii impunătoare, Iuda era temut din cauza chipului său desfigurat: „La înfățișare este mai respingător decât oricare din locuitorii Iudeii” (Andreev 1996: 200). Când vorbește despre aspectul său fizic, naratorul îi descrie în detaliu capul; cel mai izbitor detaliu al acestei descrieri este modul în care trăsăturile lui Iuda sunt divizibile cu doi: „Despicat perfect de la ceafă ca de o *dublă* lovitură de sabie și din nou recompus, el se împărțea distinct în *patru* părți inspirând neîncredere, ba chiar o stare de neliniște; într-o țeastă ca aceasta nu putea fi pace și înțelegere” (Andreev 1996: 202). Și chipul lui este ilustrat în această paradigmă dihotomică:

„La fel se dedubla și chipul lui Iuda: o parte a lui, cu un ochi negru, privind ager, era vie, mobilă, încrețită de nenumărate cute mici și strâmbe. Cealaltă parte nu avea zbârcituri, era netedă și cadaverică, plată și încremenită; și, deși ca dimensiune era egală cu prima, ea părea uriașă din cauza ochiului orb, larg deschis” (Andreev 1996: 202). O interpretare prosopografică ar putea face legătura între rolul atribuit de către tradiția creștină („Trădătorul”) și cel conferit de Andreev, în interpretarea scriitorului Iuda fiind un personaj autonom, care gândește și acționează conform propriilor intenții. Deși Iuda îmbracă o mască curajoasă și sigură de sine, tachinările celorlalți apostoli, mai ales ale lui Petru (care îl numește „caracatiță”), îl rănesc pe Iuda, astfel putându-se întrezări natura sa sensibilă, umană.

În relatarea andreeviană, alăturarea lui Iuda la alaiul hristic nu este observată de nimeni. Iisus nu îl alungă, însă Apostolii nu sunt la fel de iertători ca Învățătorul lor, evitându-l pe Iuda și detestându-l pentru reputația sa: „Dar Iisus îl primi și îl așeză chiar alături de El” (Andreev 1996: 203). Naratorul andreevian îl plasează în mod evident pe Iisus în rolul semizeului care nu își găsește locul nici în lumea muritorilor, nici în cea a Divinității, dovedindu-se a fi oarecum deconectat de experiența umană: „El stătea cu fața spre soare în asfințit și asculta visător, poate pe ei, poate altceva” (Andreev 1996: 201); această portretizare pare a se opune celei biblice, în care Iisus este prezentat mai apropiat de oameni, Andreev zugrăvinduo-L glacial, de multe ori tăcut și, în ciuda apropierii spațiale de ucenicii Săi, distant. Pentru că Hristos l-a acceptat pe Iuda, ceilalți Apostoli a trebuit să-l accepte la rândul lor; în explorarea relațiilor lui Iuda cu ceilalți apostoli, este important de menționat episodul în care Petru, în ciuda pornirii sale de a-l disprețui și evita pe Iuda, declară că „Iată, ești și tu cu noi, Iuda” (Andreev 1996: 204) – dar afirmația sa nu este altruistă, venită din bunătațea inimii, ci este spusă pentru a-L mulțumi pe Iisus, Petru remarcând imediat că „nu ne este permis nouă, pescarilor Domnului nostru, să aruncăm peștele, numai pentru că are țepi și este chior” (Andreev 1996: 204).

Dintre toți cei doisprezece apostoli, cititorului îi este permis să interacționeze doar cu câțiva. Petru este descris ca fiind o personalitate puternică, impunătoare (aspectul fizic este descris la fel); Ioan, fiul lui Zevedeu, și Toma sunt mai rezervați; Necedinciosul, fidel numelui său, pune mereu întrebări și face observații. O astfel de remarcă a lui Toma este oximoronul pe care îl creează apropierea spațială dintre Iisus și Iuda: „[Toma] privea cu atenție la Hristos și la Iuda, care stăteau alături, și această stranie apropiere dintre frumusețea dumnezeiască și urâtenia monstruoasă, dintre omul cu privirea blajină și caracatița cu ochi imenși, nemișcați, pâcloși și lacomi, îi subjugă mintea, ca o

enigmă de nedezlegat” (Andreev 1996: 205). Iisus și Iuda pot fi văzuți ca fețe ale aceleiași monede, cel divin și cel condamnat, mântuitorul și cel salvat, călăul și cel executat; cei doi pot fi interpretați ca având, *à tour de rôle*, fiecare dintre atribuții: Iisus este Cel divin, fiind Fiul lui Dumnezeu, și Cel condamnat, trebuind să se sacrifice pentru a salva omenirea; Iuda este cel divin, deoarece crede că ajută omenirea vânzându-L pe Iisus, în încercarea de a-I forța mâna și de a crea o existență mai bună pe acest Pământ, și cel blestemat, deoarece el este cel care trebuie să-L vândă pe Iisus, să-L trimită spre moarte, astfel condamându-se și pe sine.

Andreev oferă un statut privilegiat relației Iuda-Iisus, acordând o atenție minuțioasă interacțiunilor dintre cei doi. Păstrând paradigma tradițional acceptată a lui Iuda ca hoț și mincinos, naratorul explorează acest fel de a fi al Iscarioteanului care nici în prezența lui Iisus nu își schimbă comportamentul. Minciunile lui Iuda sunt inofensive, pentru că nu se translatează în fapte, iar apostolii s-au obișnuit cu născocirile lui, deoarece el „adăuga vorbirii și povestirilor lui Iuda un interes deosebit și făcea ca viața să semene cu o istorie hazlie, deși uneori grotescă” (Andreev 1996: 208). Se poate argumenta că, la un anumit nivel, „candoarea” comportamentului lui Iuda în fața lui Mesia îi conferă un statut moral superior în comparație cu al celorlalți discipoli, care erau pur și simplu mimetici față de învățăturile lui Iisus. Iuda dă vina pe tatăl său absent și pe mama lui promiscuă pentru felul în care i-a fost modelat caracterul. Cu toate acestea, scopul majorității minciunilor lui Iuda este să șocheze (el minte că ar fi ucis un câine). Urmând un model freudian de interpretare, Iuda acționează pentru a captiva atenția tuturor, cu orice preț, pentru că, în copilărie, nu a avut atenția și afecțiunea părinților săi. De aceea, când naratorul se oprește asupra acestei relații, se poate infera că Iuda dorea să compenseze, pentru toată penuria de iubire de-a lungul vieții sale, prin iubirea față de și din partea lui Iisus, o scurtă conversație între Toma și Iuda reflectând această nevoie a celui din urmă: „«Dar Iisus? Despre Iisus ce crezi?» – șopti, aplecându-se spre el. «Numai nu glumi, te rog». Iuda îl privi cu răutate: «Dar tu ce crezi?» [...] «Dar îl iubești? Tu parcă n-ai iubi pe nimeni, Iuda». Cu aceeași răutate stranie Iscarioteanul îi răspunse tăios și sacadat: «Îl iubesc»” (Andreev 1996: 210). Iuda găsește în Iisus o figură parentală, cineva care l-ar putea iubi, care l-ar putea accepta.

La un moment dat, relația dintre Iuda și Iisus se schimbă: „Și cu toți El era tandru, era trandafirul înmiresmat de Liban, dar pentru Iuda păstra numai spinii ascuțiți” (Andreev 1996: 214). Scepticismul lui Iuda cu privire la intențiile oamenilor, un mecanism de adaptare și apărare provenind din copilăria lui (pe principiul „așteaptă-te la ce e mai rău din partea oamenilor, ca să nu fii dezamăgit”), devine sentința lui de exil, Iisus și ceilalți Apostoli izolându-l de grup, ignorându-l,

îndepărtându-l, împingându-l spre cel mai mare păcat. Din acest moment, discursul narativ este concentrat în monologul interior al lui Iuda, Andreev dezvăluind bătălia sa interioară: ar trebui să Îl vândă pe Iisus iudeilor pentru că îl disprețuiește sau ar trebui să-I urmeze învățăturile și să încerce să fie un bun creștin:

De ce nu mă iubește Iisus? De ce îi iubește pe ceilalți? Oare nu sunt eu mai frumos, mai bun, mai puternic decât ei? Oare nu I-am salvat viața, în timp ce ei fugeau încovoiați, ca niște câini lași? [...] De ce El nu e alături de Iuda, ci de cei care nu-L iubesc? Ioan I-a adus o șopârlă – eu I-aș fi adus un șarpe veninos. Petru a aruncat bolovani – eu un munte aș fi răsturnat pentru El! Dar ce e un șarpe veninos? Iată, i se smulge dintele și el stă cuminte ca o salbă în jurul gâtului. Și ce e un munte, pe care poți să-l sapi cu mâinile și să-l calci cu picioarele? Eu I l-aș fi dat pe Iuda, pe curajosul, minunatul Iuda! (Andreev 1996: 224)

În ciuda faptelor sale necreștine, Iuda este prezentat a fi o persoană capabilă de bine, Iisus este virtutea lui, îi urmează învățăturile, deși ceilalți nu văd amploarea bunătății sale, iar astfel Iuda are dreptul să creadă și să pretindă că ceilalți apostoli nu sunt autentici în credința lor, că ei urmează orbește învățăturile lui Iisus, neînțelegându-le pe deplin. Ceilalți apostoli nu sunt sinceri în virtutea și credința lor, ei se întrec și se ceartă frecvent despre cine Îl iubește mai mult pe Iisus, își compară faptele și se luptă pentru cine va fi cel care va sta de-a dreapta lui Iisus, iar Iuda îi dezvăluie ca fiind lași: „Ei? Acești câini lași, care o iau la goană numai ce văd că omul se apleacă după piatră? Aceștia?” (Andreev 1996: 235).

Într-un mod foarte sucit, Iuda L-a iubit întotdeauna pe Iisus și și-a dorit atenția, dragostea Lui (pe care nu le-a primit niciodată), iar trădarea sa a fost un mod foarte pervers de a-I cere atenția. Iuda L-a vândut pe Iisus pentru treizeci de arginți doar pentru că s-a simțit disprețuit, dar odată ce a reușit să-și proceseze durerea egoului său, își dă seama de greșeala pe care a făcut-o și este plin de remușcări. El caută o formă de iertare din partea Mariei Magdalena, care l-a iubit pe Iisus, dar fusese și o păcătoasă, așa că, de fapt, căuta iertarea cuiva care îl înțelege (apostolii, în fanatismul lor orb, grotesc, nu sunt capabili să înțeleagă motivațiile și raționamentul lui Iuda): „Nu, Maria, nu trebuie să uiți. Pentru ce? Lasă-i pe ceilalți să uite că tu ai fost desfrânată, dar tu să ții minte. Ceilalți trebuie să uite cât mai repede asta, dar tu nu. Pentru ce să uiți? [...] Să-i fie frică aceluia care încă nu a păcătuit. Dar cine a păcătuit de ce să se mai teamă? Oare mortul se teme de moarte, nu cel viu? Mortul râde de cel viu și de spaima lui” (Andreev 1996: 247). Plin de remușcări pentru trădarea care avea să vină, Iuda îl roagă pe Iisus pentru dragoste, iertare, pentru o clauză de ieșire din acest contract determinat prin voie divină, dar este confruntat cu un Iisus implacabil, care nu se obosește să-i răspundă lui Iuda. „Mă duc” (Andreev 1996: 250) – acesta este momentul în

care, Mântuitorul respingându-i încă o dată cererea de dragoste, Iuda decide să-și urmeze planul de a-L trăda pe Hristos.

Chiar și când Îl trădează pe cel iubit, Iuda cere milă pentru Acesta: „Pe Care-L voi săruta, Acela este. Prindeți-L și duceți-L cu grijă. Dar cu grijă, ați auzit?” (Andreev 1996: 254). Pe tot parcursul evenimentelor ce au loc din momentul trădării și până la moartea lui Iisus, Iuda oscilează între orgoliul său, abnegație totală și speranță copilărească. Iuda este din nou răzbunat, când Petru se leapădă de Iisus: „– Nu, nu-L cunosc” (Andreev 1996: 257; Matei 26:69-75). Iuda batjocorește afirmațiile anterioare ale lui Petru, conform cărora el va fi cel care va sta lângă Iisus în Împărăția de Apoi: „Așa, așa, Petre! Să nu lași nimănu locului tău lângă Iisus!” (Andreev 1996: 257). Când asistă la scena în care Iisus este bătut, Iuda își dorește să fi greșit în privința răutății inimii oamenilor, își dorește ca ei să recunoască divinitatea lui Iisus, dar nu o fac. Poate că acum își dă seama cât de mult a greșit că L-a trădat pe Hristos. Toată lumea lui începe să se prăbușească: „Ce e aceea zi? [...] Ce e aceea soare?” (Andreev 1996: 260). Curiozitatea morbidă a lui Iuda de a afla totul despre interogarea și judecata lui Iisus este doar un răspuns la șoc. Nu-i pasă de reputația sa, devenind pentru totdeauna „Iuda Trădătorul”, îi pasă dacă acum Iisus îl va recunoaște, în orice fel. Nu numai atât, dar se pare că Iuda avea un plan mai mare: trădându-L pe Mesia, el a vrut să înfăptuiască cea mai mare minune dintre toate – să convertească Ierusalimul, să le demonstreze că Iisus a fost singurul Dumnezeu cu adevărat venit printre oameni să-i învețe și să-i îndrume. „Sunt cu Tine” (Andreev 1996: 266) – Iuda este singurul care merge cu Iisus spre locul crucificării, spre Golgota; aceasta este realizarea a ceea ce declarase mai devreme, că nu Petru, ci el va sta lângă Iisus. Naratorul menționează faptul că niciun alt discipol nu se afla în mulțimea care îl conducea pe Iisus la răstignirea Sa, ceea ce confirmă doar, din păcate, ipoteza că Iuda a fost singurul apostol adevărat al lui Iisus – da, Iuda L-a trădat (ceea ce în marele plan al universului ar fi fost inevitabil), dar el este și singurul care a fost cu Hristos în ultimele Sale clipe – toți ceilalți apostoli, care se certau și se luptau pentru onoarea de a-L iubi cel mai mult pe Iisus, nu rămân aproape de El. Când, după moartea lui Hristos, se întâlnește cu ceilalți apostoli, Iuda le critică faptele: doar vorba era de ei, urmau învățăturile lui Iisus superficial, au ales calea lașă de a răspunde testului suprem de loialitate și credință. L-au părăsit pe Iisus pentru ca cuvântul Său să nu piară, dar făcând asta au dovedit că nu sunt gata să se jertfească, să moară pentru Cel în care credeau. În ultimul său act de iubire și disperare, alegând să-L urmeze pe Iisus în viața de apoi, Iuda îl roagă pe Dumnezeul său: „Așa că întâmpină-mă cu blândețe. Am ostenit de moarte, Iisuse!” (Andreev 1996: 280), ultimul lui strigăt pentru recunoaștere, pentru salvare și mântuire.

Concluzii

Resemantizarea mitului făcută de Andreev oferă o perspectivă nouă, vie și nuanțată asupra lui Iuda, explorată din mai multe perspective. Această analiză adâncește înțelegerea figurii iudei ca un personaj psihosocial, biblic, literar și mitologic complex. Resemantizarea lui Andreev demonstrează că miturile nu sunt statice, ci constant supuse reinterpretării. Prin desemantizarea mitului lui Iuda, Andreev extinde înțelegerea noastră asupra puterii mitului însuși, dându-i un nou sens.

Pornind de la perspective teoretice propuse de Roland Barthes, Mircea Eliade și Lucian Boia, analiza din prezenta lucrare a explorat dimensiunile multifacetate ale desemantizării lui Andreev. Teoria analizei semiologice structuraliste a lui Barthes oferă o perspectivă valoroasă asupra rolului limbajului și al interpretării în modelarea miturilor, evidențiind mitul lui Iuda ca o interpretare secundară a limbajului care transmite o viziune și o ideologie specifice asupra lumii. Reprezentarea andreeviană a lui Iuda pune la încercare semnificațiile fixe asociate cu mitul trădătorului, evidențiind fluiditatea și potențialul de reinterpretare din cadrul miturilor. Prezentându-l pe Iuda ca un personaj multidimensional, Andreev încurajează o reevaluare a înțelegerii tradiționale a poveștii biblice.

În plus, opoziția sacru-profan propusă de Eliade pune în evidență dihotomia transformatoare prezentă în mitul lui Iuda, unde se observă o interacțiune paradoxală între păcat și mântuire, Iuda profanând astfel, încât lumea să devină din nou sacră. Nuvela lui Andreev realizează pe deplin portretul lui Iuda, invitând cititorii să exploreze în adâncime lupta interioară și motivațiile sale. Umanizându-l pe Iuda, Andreev contestă preconcepțiile și încurajează o reevaluare a semnificației și implicațiilor mitului.

Conceptualizarea alterității pusă la dispoziție de Lucian Boia ne ajută să înțelegem diferitele semnificații atribuite lui Iuda. Iuda reprezintă atât lipsa de loialitate, cât și devotamentul, întruchipând fantasmеle, prejudecățile, idealurile și iluziile umanității. Jucându-se cu aceste alterități, Andreev îl poziționează pe Iuda în contradicție cu imaginea lui Iisus, creând tensiune și complexitate în mit și plasând personajul între păcat și mântuire, contestând opozițiile binare impuse de narațiunile tradiționale.

Examinarea operei lui Andreev în relație cu textul biblic relevă puncte de concentrare și mesaje divergente. În timp ce Biblia îl prezintă pe Iisus ca figură centrală și subliniază promisiunea mântuirii, nuvela lui Andreev se concentrează în jurul lui Iuda și explorează sacrificiul uman în numele mântuirii. Printr-o

portretizare detaliată a lui Iuda, Andreev umple golurile lăsate de evangheliști și oferă o înțelegere cuprinzătoare a motivațiilor și mizelor personale ale personajului.

Concentrându-ne pe analiza literară a reimaginării mitului biblic, ne-am confruntat cu uimitoarea putere transformatoare inerentă mitologiei. Pe măsură ce ne adâncim în profunzimea operei lui Andreev, mitul se desfășoară în fața noastră, punând la îndoială interpretările fixe și invitându-ne să ne angajăm într-o reflecție critică. Prin acest proces, înțelegerea noastră transcende noțiunile simpliste, permițându-ne să percepem complexitatea personajelor și temelor abordate. Rescrierea lui Andreev servește drept catalizator al dorinței de înțelegere nuanțată și subliniază potențialul profund al miturilor de a ne modela percepția asupra lumii și de a ne face să punem la îndoială noțiunile preconcepute.

În concluzie, *Iuda Iscarioteanul* de Leonid Andreev oferă o explorare filosofică a mitului trădătorului. Resemantizarea sa îi invită pe cititori să pună la îndoială interpretările tradiționale, să se adâncească în explorarea complexității naturii umane și să reconsidere noțiunile de loialitate, încredere și răscumpărare. Această analiză, bazată pe teoriile lui Barthes, Eliade și Boia, contribuie la o înțelegere cuprinzătoare a lui Iuda ca personaj multidimensional în diferite medii artistice, în special în literatură. Reinterpretarea lui Andreev înfruntă semnificațiile consacrate, încurajează gândirea critică și invită cititorii să pună la îndoială narațiunile consfințite. În cele din urmă, mitul trădătorului și reinterpretarea lui Andreev oferă perspective valoroase asupra naturii umane, moralității și dinamicii complexe a trădării.

BIBLIOGRAFIE

- Andreev, Leonid, 1996, *Jurnalul satanei. Iuda Iscarioteanul*, traducere și postfață de Ana-Maria Brezuleanu, București: Grai și Suflet – Cultura Națională.
- Barthes, Roland, 1957, *Mythologies*, Paris: Editions du Seuil.
- Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Disponibil online: <https://biblia.resursecrestine.ro/> (accesat: 27/09/2023).
- Boia, Lucian, 2011, *Între înger și fiară. Mitul omului diferit din Antichitate până în zilele noastre*, traducere din franceză de Brîndușa Prelipceanu și Lucian Boia, București: Humanitas.
- Boia, Lucian, 2000, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere din franceză de Tatiana Mochi, București: Humanitas.
- Eliade, Mircea, 2000, *Sacrul și profanul*, ed. a III-a, traducere din franceză de Brîndușa Prelipceanu, București: Humanitas.